

**Напрями підвищення конкурентоспроможності
Національного Університету «Кієво-Могилянська Академія» (НаУКМА) –
елементи програми Ястремського Олександра**

«Маю мрію...» (Мартін Лютер Кінг)

*«Не питай державу, що вона зробили для тебе; спитай себе, що ти зробив
для неї»*

(Джон Фітцджеральд Кеннеді)

Зміст

Конкурентна перевага НаУКМА	1
Що таке LA? Історичний екскурс	1
Що я пропоную?	2
Етапи реалізації проекту:	2
Відновлення Староакадемічного корпусу	3
Покращення умов праці викладачів	4
«Маю мрію...»	4
Додаток 1. Перелік публікацій дотичних до програми (всі роботи за моїм авторством, співавтори вказуються додатково).....	5
Додаток 2. Висновки і пропозиції до роботи «Україна в глобальних та глокалізаційних тенденціях інноватизації»	5

Майбутній обранець провидіння (через механізм таємного голосування) буде займатися всім і відповідати за все. Викладаю те, над чим наразі працюю й працюватиму незалежно від результатів голосування.

Конкурентна перевага НаУКМА

Вважаю, що вагомою конкурентною перевагою НаУКМА на ринку освітніх послуг є система Liberal Arts Education (LA). Система дає змогу слухачеві озброїтися диверсифікованим набором знань та умінь для майбутньої діяльності, характер якої напевно передбачити неможливо за невизначеності ринків праці.

Що таке LA? Історичний екскурс

Є різні тлумачення цієї системи. Викладаю своє бачення, що базується на майже двадцятилітньому досвіді практичної роботи в системі LA в НаУКМА і Міжнародному християнському університеті (Київ) (далі – МХУ).

В основі системи є «трикутник» В. Брюховецького. Основа трикутника – це фундаментальна підготовка, спільна для декількох напрямів підготовки. З кожним роком навчання трикутник звужується і відбувається концентрація зусиль (спеціалізація) студента на певному напрямі. На факультеті суспільних наук НаУКМА середини 90-х минулого сторіччя три напрями економіка, політологія, соціологія на перших двох роках навчання мали спільну програму. Вона містила цикл точних, суспільних і гуманітарних наук. Наприкінці, 2-го року навчання студенти самостійно обирали майбутню спеціалізацію (концентрацію зусиль). НаУКМА тих років анонсувала більше: вільний перехід між факультетами.

Важливою рисою системи LA є діапазон знань. Наприклад, в МХУ (Відень-Київ) викладалися Британські, Американські письменники, спецкурси по Шекспіру, Едгару По, Біблія, Історія релігій, Світова Історія (все англійською). Також проф. В.І. Малюк вів Історію України англійською. До гуманітарної циклу долучалися Composition (поглиблений курс з англійської), німецька, французька, італійська мови. З іншого флангу підготовки були технізовані, комп'ютеризовані дисципліни: POM (Production/Operation Management), Business Statistics, Accounting. В середині флангу були економічні дисципліни (Macroeconomics, Microeconomics), дисципліни з ділового адміністрування (Business Law, Business Administration, Principles of Management). Кінцевим результатом був BBA (Business Administration) або BIS (Information Systems).

Результати були вражаючими. До обох навчальних закладів був аншлаг. Проте, під тиском ліцензування і акредитації «трикутник» В. Брюховецького почав звужуватися і перетворюватися у вузький коридор з міцними стінками.

Непоганим прикладом синтезної програми Artes Liberales є програма Українського католицького університету «Економіка – Політика – Мораль».

Що я пропоную?

Вважаю, що нинішній НаУКМА зберіг основні риси системи LA. Про це свідчить наявність широкого спектру сертифікованих програм. Вкупі із акредитованими програмами (спектр також широкий, оскільки НаУКМА – класичний університет) студент може вийти за межі «вузького коридору» і поповнити знання і уміння із суміжних наук. Та й самі акредитовані програми не завжди є «вузькими коридорами». Приклад: факультети інформатики, економічних наук. Проте, повноцінному розвитку системи заважають чинні умови ліцензування і акредитації.

Моя пропозиція: *ліцензувати і акредитувати систему LA за вимогами МОНУ.*

Етапи реалізації проекту:

- Створення наукової групи з опрацювання концепції LA. Досвід зарубіжних навчальних закладів свідчить про різні бачення цієї системи. Моє розуміння проблеми: тлумачення LA – предметом *самовизначення* навчального закладу. Або – «Ми – такі». Давайте скажемо: «Наша система підготовки – це система трикутників В. Брюховецького зі спільною основою фундаментальної підготовки з подальшою концентрацією зусиль».
- Ресурси наукової групи:
 - Курсові, випускові, магістерські роботи студентів НаУКМА. Відрядимо «курсантів» в подорож мережею. Ключ подорожі – LA. Контингент «курсантів» - від хіміків до релігієзнавців і правників. Нехай вони розкажуть, що вони побачили в світі і чим це буде корисне для них.
 - Бакалаври узагальнять результати подорожей, створять базу даних мережі LA;

- Магістри використають ці результати для формування обґрунтованих пропозицій щодо самовизначення НаУКМА як носія нової системи освіти в Україні;
- Аспіранти і науковці напишуть монографію з докладним описом світового досвіду, порівняльного аналізу між країнами, університетами.
- Остання група вимагатиме фінансування. Можливі джерела:
 - Грантова підтримка;
 - Участь у конкурсі проектів МОНУ;
 - Інші джерела.
- Результат роботи: концепція, техніко-економічне обґрунтування, пробна перевірка на комп'ютерній моделі, підготовка звернення до МОНУ.
- Пошук партнерів в розвинутих країнах з метою забезпечення майбутніх слухачів подвійним дипломом.
- Інституціоналізація LA: Створення в НаУКМА *Школи індивідуального вибору (Liberal Arts School)*
- Ключовою пропозицією є створення науково-методичної комісії (НМК) при МОН України із системи затвердження і запровадження стандартів LA.

Вважаю, що пропозиція реальна. Про це свідчить наявність широкого спектру акредитованих і сертифікатних програм в НаУКМА. Їх складові – це елементи Lego, з яких можна сконструювати систему LA. Проте зробити це не просто. Але «...ми це зробимо не тому, що це просто; а тому, що це складно...» (Джон Фітцджеральд Кеннеді).

Наразі готую деталізований проект створення і функціонування *Школи індивідуального вибору*.

Робота над пропонованим проектом підвищить привабливість навчання в НаУКМА, а отже, і її інвестиційну привабливість.

Відновлення Староакадемічного корпусу

Проблема Староакадемічного корпусу (далі – Корпусу) важка. Проте були і важчі проблеми розвитку навчальних закладів (кампуси НаУКМА, Острозька академія, Європейський, Соломонів університети). І вони розв'язувалися. Ключ до розв'язання проблем – ці заклади були *цікавими!*

За інформацією сайту НаУКМА наявні такі джерела фінансування відновлення Корпусу:

- Власні кошти
- Добродійні внески
- Реалізація державного інвестиційного проекту (видатки розвитку за кодом програмної класифікації 2201240, кодом функціональної класифікації 0942).

На мій погляд, додатковим джерелом можуть бути приватні інвестиції. Потрібно створити імідж інвестиційної привабливості Староакадемічного корпусу (як і всієї Академії). А саме, розрахувати віддачу від 1 м² площ Академії. В розрахунку потрібно брати не лише прямий ефект (зароблені власні кошти на 1 м²), а й зовнішні ефекти. А саме, суспільну вигоду від соціально значущих напрямів підготовки (історія, філософія, українознавство). Їх оцінка є науковою проблемою, проте наявні підходи до подібних оцінок. Підготовка національно свідомої еліти підвищить рівень обороноздатності і конкурентоспроможності України. Отже, це вигідно суспільству, інвесторам, підприємцям. Якщо переконати потенційних інвесторів у вигідності інвестицій в НаУКМА, то

проблему відновлення Корпусу можна істотно пом'якшити. Йдеться не про тотальну комерціалізацію Академії, а про реальний план фінансового менеджменту.

Вбачаю, такі сценарії залучення інвестицій:

- Залучення інвестора у відновлення Корпусу за рахунок надання прав використання його у майбутньому. Права будуть окреслені інвестиційною угодою. Можливий варіант – надання інвестору юридичної адреси при збереженні основного цільового призначення Корпусу;
- Другий сценарій – надання мінімальних площ Корпусу і Академії потенційним інвесторам. Наприклад, для розміщення суперпотужних серверів. Тобто, йдеться про створення української Кремнієвої долини, яка вимагає невеликих площ і дає значний ефект;
- Третій сценарій – запозичення та їх реструктуризація (для бюджетних організацій практично дуже важко);
- А також ще з десяток сценаріїв.

Для інтенсифікації відновлення Корпусу необхідна інтелектуальна підтримка. Непогано було би залучити студентів до цього. Потрібні всі спеціальності і рівні підготовки.

Приватні інвестиції – важка справа. Проте, їх ринок в мільйони раз перевищує ринок добродійності.

Покращення умов праці викладачів

Згідно із мого життєпису, я – викладач. Знаю, що таке навантаження, неповага чиновників, падіння престижу моєї спеціальності. Жодного разу я не був чиновником, завжди йшов в аудиторію. Хочу покращити їх (і мою) долю. Пообіцяти набагато вищі платні не можу (але буду намагатися). Можу обіцяти *зменшення бюрократичного навантаження* (враховуючи автономність і самоврядність НаУКМА). За моїми розрахунками лише помірною оптимізацією *робочої навчальної програми дисципліни* (за вимогами МОНУ) зекономить коштів на декілька мільйонів. Й це лише один папірець. Якщо оптимізувати документообіг по МОНУ, то можна назбирати щонайменше на повноцінне фінансування Корпусу. Та що там Корпус? За моїми розрахунками: (Ястремський О.І. Експертний погляд: Працювати ощадніше – ресурс економічного зростання України. – Голос Америки, 22 лютого 2019р. <https://ukrainian.voanews.com/a/economichne-zrostannja-ukrainy/4799690.html>) ресурс економічного зростання України за рахунок зменшення витратності національної економіки сягає 25-30%.

Міркування висловлені вище базуються на власному практичному досвіді в освіті і на результатах моїх досліджень.

«Маю мрію...»

Свого часу (1998) я навідався до проф. Шінзава Юічі (номінант на Нобелівську премію з економіки) в університеті Васеда (Токіо). В університеті я прочитав лекцію про Україну. В розмові із сансеєм виявилось, що він не знає ні завідувача кафедри, ні декана факультету. Професор пояснив, що у нього є *контракт*, і вказані посадовці йому не потрібні. Ректора він знає, оскільки учився з ним в одній групі. Проф. Шінзава зробив добродійний внесок своєму університету у розмірі \$ 1,000,000; дещо згодом придбав дачу в Нагано за \$ 1,000,000 (вже для себе).

Маю мрію: Щоб і у нас таке було!

Додаток 1. Перелік публікацій дотичних до програми (всі роботи за моїм авторством, співавтори вказуються додатково)

1. Особливості підготовки економістів-теоретиків в Національному Університеті “Києво-Могилянська Академія”. Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції “Проблеми викладання економічної теорії”, Київський Національний економічний університет, Київ, 26-27 квітня 1999.
2. Світові стандарти освіти в Міжнародному Християнському університеті. Колега, НАН України, Академія педагогічних наук, 2004.
3. Методика оцінки внутрішньогалузевої конкурентоспроможності в умовах адаптації вітчизняних підприємств до нестабільності зовнішнього середовища. Економіка, менеджмент, бізнес, №2, 2010 (співавтори: Манцуров І.Г., Якушик І.Д., Більшкурський М.В., Ястремський Я.О.)
4. Порівняльний аналіз структури національних економік: Україна (2005, 2011 рр.) – Польща (2011 р.). Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право, № 1 (72), 2014.
5. Додана вартість в країнах поясу Великого Шовкового Шляху. Економіка та управління в XXI ст.: виклики та перспективи розвитку : матер. Міжнародної наук.-практ. конф., 18-19 травня 2017 р., м. Умань / за ред. д. е. н., проф. О. Г. Чирви. – Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2017. (співавтори: Мірзоахмедов Ф., Назрізода С.)
6. Оцінка впливу якості інститутів на ВВП на особу. Економічний простір, №123, 2017.
7. Порівняльний аналіз інституційної складової добробуту націй. Фінанси України. - 2018. - № 1.
8. Фіскальний стрес-тест: генеза, класифікація, застосування, розвиток. Фінанси України. - 2018. - № 10.
9. Ключові та ефективні види економічної діяльності в Україні. Вісник економічної науки України, 2018, вип. 2.
10. Види економічної діяльності «Освіта», «Наукові дослідження і розробки» в структурі національної економіки України. Освітня аналітика, 2019, № 5.
11. Експертний погляд: Працювати ощадніше – ресурс економічного зростання України. – Голос Америки, 22 лютого 2019р.
12. Україна в глобальних та глокалізаційних тенденціях інноватизації. Розділ 5 монографії «Актуальні проблеми фінансового управління: глобальні тенденції і національна практика», за ред. Т.І. Єфименко. – Видавництво ДНУ «Академія фінансового управління», 2018.
13. Interbranch Chessboard of Uncertainty and Its Applications: Forecasting, Economic Policy, Fiscal Risk, General Equilibrium. Cybernetics and Systems Analysis, 55(3), 2019, Springer, 369-376. <http://link.springer.com/article/10.1007/s10559-019-00143-6>
14. Key and productive economic activities in Ukraine. Cybernetics and Systems Analysis, 2020, Springer (in progress).

Додаток 2. Висновки і пропозиції до роботи «Україна в глобальних та глокалізаційних тенденціях інноватизації»

Для усунення звинувачень у самоплагіаті прошу розглядати наступний текст як декілька цитат з джерела 12 додатку 1.

«Інноваційна економіка – це нормальна економіка, що зростає. Можливо, в найближчому майбутньому термін *інноваційний* не буде широко вживаним. Натомість окремого розгляду вимагатиме *архаїчна* економіка, яка не є інноваційною.

Необхідними атрибутами інноваційної економіки є демократія, верховенство права. Досвід нових членів ЄС і НАТО (Чеська Республіка, Словаччина, Угорщина, Польща, країни Балтії) є свідченнями цього.

Світова тенденція показує збільшення валових витрат на наукові дослідження і розробки (НДР) і їх диверсифікацію в напрямі Азії».

«Низка досліджень, серед яких варто виділити Національну доповідь «Інноваційна Україна – 2020» свідчить про високий потенціал України в наукових дослідженнях. Про це також свідчить історія інноваторства в Україні, а саме наступний перелік славетних українців: Микола Амосов (операції на серці), Олег Антонов (літакобудування), Олександр Богомолець (геронтологія), Микола Боголюбов (нелінійна механіка, теоретична фізика), Георгій Гамов (теорія великого вибуху), Іван Пулюй (х-промені), Ігор Сікорський (гвинтокрили, перший бомбардувальник), Степан Тимошенко (теоретична механіка), Віктор Глушков (комп'ютерні технології, інформатизація суспільства), Юрій Кондратюк (Олександр Шаргей) (траса Аполлона), Сергій Корольов (практична космонавтика), Євген Слуцький, Михайло Туган-Барановський, Семен Кузнець (економіка), Ілля Мечников (фізіологія, медицина), Микола Бенардос, Євген Патон (дугове, електрозварювання). Перелік неповний, й стосується лише тих, кого вже немає.

За Індексом ефективності інновацій Україна посідає 5-те місце у світі.

Проте цей потенціал використовується неефективно. Наприклад, за кількістю патентів на 1 млн. населення Україна поступається Естонії більше, ніж в 17 разів. Приблизно така ж картина з іншими індексами та підіндексами, що характеризують загальну інноваційність, технологічну готовність, інноваційність підприємництва. Причиною цього є низька якість інститутів в Україні. За опорним індексом якості інститутів Р1 Глобального індексу конкурентоспроможності Україна посідає (129 позицію серед 138 країн, значення індексу 3.0 з 7 можливих).

Порівняльний аналіз між країнами свідчить про істотну кореляцію між якістю інститутів, ступенем інноваційності економіки та добробутом нації. Якість інститутів формується реформами. Багаторічний досвід досліджень міжнародними установами свідчить про можливість економічного зростання лише за умов рішучих реформ. Історичний досвід підтвердив справедливість цього.

Інституційне середовище НДР – це, насамперед, загальнонаціональна проблема. Проте дещо можна вирішити без глобальних зрушень. Цілком реальним є конструювання інституційного середовища, що перетворює взаємодію закладів вищої освіти з гри з нульовою сумою в гру з ненульовою. Обмін ідеями, міжуніверситетські проекти, спільні публікації авторів з різних інститутів, проведення кращими викладачами дистанційних курсів для всієї України може дати синергетичний ефект, що може збільшити конкурентоспроможність всіх зацікавлених сторін. Наприклад, ДННУ «Академія фінансового управління» нагромадила корисний досвід дистанційної перепідготовки працівників в Інституті розвитку МВФ (Вашингтон). За моїми оцінками це зекономило бюджету біля 5 млн. грн.

Цілком реальним є зменшення надмірного бюрократичного навантаження на викладачів і науковців.

Для підвищення якості навчання варто звернутися до корисного досвіду таких інноваційних закладів, як Національний університет «Києво-Могилянська Академія». А саме запровадження

та розвиток системи навчання Liberal Arts Education, інституту студентів резерву, програм додаткових та подвійних спеціальностей (виділення в оригіналі відсутнє).

Синергетичний ефект може дати підвищення мобільності ресурсів закладів освіти, розширення експерименту МОН України «гроші за студентом».

Реальним є приведення деяких вимог до оформлення публікацій ВАК до міжнародних стандартів (автоматичні списки використаних джерел, розділові коми і крапки, предметні та іменні індекси).

Види економічної діяльності «НДР», «Освіта» за КВЕД -2010 (коди М72 і Р85 відповідно) є галузями з високою доданою вартістю. Світовий досвід показує, що ці галузі є ключовими в інноваційному розвитку і економічному зростанні».

«Світові і національні дані свідчать, що науковці є елітою нації. Обсяг фінансування НДР в Україні має бути доведений щонайменше до 1% від ВВП».